

Recensent: Wout Joling

José van Rosmalen: 'Over grenzen, observaties & verkenningen' Uitgave in eigen beheer, mei 2012. geen ISBN (Spierziekten/Ziekte van Marie Charcot Tooth/Erfelijke aandoeningen/ED/1). Zie ook: www.josevanrosmalen.nl

Soort boek/Stijl/Ziekte: Dit boek bevat ervaringsverhalen en gedichten van iemand met een erfelijke spierziekte, de ziekte van Marie Charcot Tooth (HMSN). De verhalen en gedichten gaan echter over veel meer dan alleen de ervaringen met de fysieke beperking. In het voorwoord zegt de schrijver er zelf over: "De belangrijkste inspiratiebron voor het schrijven betreft 'grenzen' in ruime zin, inclusief de mogelijkheid ze te overwinnen. Bij mij speelt mijn fysieke beperking daarbij een belangrijke rol. Ik ervaar die beperking vanaf mijn kinderjaren. Je wordt daardoor geconfronteerd met het gevoel 'anders' te zijn. Pas later besef je dat iedereen 'anders' is en dat is maar goed ook."

Over de schrijver: José van Rosmalen (geb. 1947) groeide op in Utrecht en Den Bosch, woont nu in de regio Rotterdam. Als zesjarig jongetje kreeg hij de eerste problemen met lopen door wat later een erfelijke ziekte bleek. Hij groeit op tussen boeken; zijn vader werkte bij een uitgeverij; zo ontdekt hij al jong het lezen, de basis voor zijn latere passie voor het schrijven. Hij werkte onder andere als beleidsmedewerker bij de Vereniging van Gehandicaptenorganisaties Rotterdam en bij Viziris, de landelijke belangenbehartigende organisatie van mensen met een visuele beperking. Nu is hij nog actief als freelance trainer bij de Stichting Perspectief. Zijn gedichten, columns en korte verhalen ademen zijn levensmotto: 'Sta niet stil bij de grens!'. José is gehuwd en vader van een volwassen zoon.

Korte beschrijving: Het boek bevat 20 korte verhalen en 27 gedichten. Het gedicht 'Geluk' waarmee het boek opent geeft op een poëtische wijze weer hoe de auteur in het leven staat: 'zolang er ruimte is/ en stilte om te schrijven// zolang ik mijzelf kan denken/ in de blauwe lucht gaan liggen/ 't licht kan eten en 't donker vasthouden// zolang durf ik /elke dag mijn huis uit te gaan/mensen te groeten/en verder te lopen met mijn lach'.

Kenmerkend zijn ook de regels uit het gedicht 'De droomtrein': 'de droom is dat het kan/ de droom is dat we het willen/ de droom is dat we het doen/ die trein van jou en mij/ die zegt kom binnen'.

Zowel de verhalen als gedichten gaan, behalve over het omgaan met de fysieke beperking, over reiservaringen (Parijs, New York, Berlijn, Wales, Auschwitz, Italië) en over herinneringen, aan zijn vader, aan zijn schooltijd, aan de kindertijd in het katholieke Brabant, over de zoektocht naar zijn afkomst. De verhalen bevatten veel humor. Zoals het verhaal 'Ellen en bas' waarin een meisje met haar muziekinstrument wordt beschreven alsof het om een meisje en haar vriendje gaat, wat in zekere zin ook wel weer zo is. Humor en creatief taalgebruik is er ook in het knap geschreven korte verhaal 'Volk koos!' dat alleen maar woorden met de klinker 'o' bevat, zonder dat het onzin oplevert. In 'Het getal 64' speelt de auteur creatief met taal en getal. Ook fantasie komt ruim aan bod, bijvoorbeeld in de wat absurdistische verhalen 'Aapologie' en 'De eendagsvlieg', allebei met een knipoog naar de realiteit overigens. In het verhaal 'Zwakte als kracht: een zoektocht' schrijft Van Rosmalen over zijn ziekte, die gepaard gaat met verminderde kracht in onderbenen, voeten en handen. Je kunt er oud mee worden, maar afhankelijk van de ernst van de aandoening brengt het belangrijke beperkingen met zich mee: moeilijk lopen en moeite hebben met

handelingen die fijne bewegingen met de handen en vingers vereisen. “Ik kan bepaalde dingen niet die de meeste leeftijdgenoten wel kunnen, zoals een strandwandeling maken, tegen een heuvel van honderd meter oplopen, een kamerwandje schilderen of een lamp ophangen.”

Wat viel op: Wat opvalt zijn de positieve levenshouding, de levenslust en de warme belangstelling voor alles wat het leven en de wereld te bieden heeft. Een beperking hoeft het intens beleven daarvan niet in de weg te staan. Hoewel de beperking wel grenzen stelt die niet altijd makkelijk te aanvaarden zijn. Dat wordt bijvoorbeeld treffend beschreven in het verhaal over de excursie naar de Praagse burcht, waarvan hieronder een fragment bij de citaten staat: ‘In zo'n situatie gaat alle energie in het volhouden zitten, je vindt het vervelend om af te haken, spelbreker te zijn, maar tegelijk vind je het onrechtvaardig dat je niet gewoon mee kunt doen.’ Een voorbeeld van de combinatie van nuchterheid en emotie die we meer in dit boek aantreffen. De titel van het boek is overigens ook veelzeggend.

Citaten: Pag. 12: ‘De kerk was een soort vierkant met een hoed erop en een toren erbij. We leerden er biechten met de hele klas. Daar moest je vertellen wat je zonden waren. De priester vergaf je die in de naam van God. Verder zou hij het aan niemand vertellen, dat was het biechtgeheim.’

Pag. 17: ‘Vanmorgen zei een buurman, 'het gaat wel wat lastig', toen ik na het halen van de post met enige moeite de sleutel omdraaide om de voordeur van mijn woning te openen. 'Ach, het gaat', antwoordde ik, mij licht betrappt voelend.’

Pag. 17: ‘De excursie bleek vooral te bestaan uit het te voet bezichtigen van de Praagse burcht en het gebied er omheen: veel hoogteverschillen, straten met kinderhoofdjes; bovendien was het erg warm. Ik sukkelde steeds achter de groep aan en kon deze alleen weer bereiken, wanneer de gids stilstond en wat uitlegde, waarbij ik stevast het begin van het verhaal miste. In zo'n situatie gaat alle energie in het volhouden zitten, je vindt het vervelend om af te haken, spelbreker te zijn, maar tegelijk vind je het onrechtvaardig dat je niet gewoon mee kunt doen. Soms voelde ik woede opkomen als ik die club weer dertig meter voor me zag. Als je alleen bent of in klein, vertrouwd gezelschap, kun je zelf makkelijker je grenzen aangeven dan in een grote groep en bovendien is de kans dat er rekening mee wordt gehouden dan groter.

Pag. 18: ‘Mijn moeders vader stierf begin 1934 en maakte nog net zijn zilveren bruiloft mee. Daarvan heb ik een foto. Laatst keek ik naar de handen van mijn opa, met de vingers in een spreidstand. Net als ik, kon hij de gestrekte vingers niet tegen elkaar houden. Ook hij liep moeilijk. Het is dus een familiekwaa, zij het een die in mijn familie nooit goed is uitgezocht, zoals dat in sommige families wel gebeurt. Toch verdiende mijn opa zijn brood met zijn handen.’

Pag. 21: ‘Een auto met een man en vrouw stopten, ze hadden mij in het water zien rijden. Mijn loopkruk was in het water verdwenen en zonder hulp kon ik niet opstaan. Zij belden 112 en even later kwam er een ambulance en de politie. Mijn eigen mobiele telefoon had ik nog wel, maar hij werkte door het vocht niet meer. Zo werd ik door een politiewagen thuis afgezet met een kapotte driewielers die ik nog geen week in mijn bezit had gehad. Ik was met de schrik vrijgekomen; achteraf bedacht ik dat ik gelukkig meteen was gaan zwemmen en niet op de bodem had proberen te staan, waar ik met mijn hoge orthopedische schoenen in vast had kunnen zuigen.’

Pag. 56: 'Hoor hoor! Rood potlood lokt! Wordt Joop toch nog rood volks hoop? Komt Kok? Ook Kok lonkt! Boos doorboort Joops' oog ons.'

Pag. 59: 'Vlieg Willem was een eendagsvlieg, met precies vierentwintig uur te leven. Het was ochtend en Willem werd wakker, zo om een uur of acht. Was er nou iemand die 'Willem wordt wakker' riep, of was het een stemmetje in hemzelf? In ieder geval begon hij de slaap uit zijn ogen te wrijven, hij keek eens op de wekkerradio en zag dat hij nog een groot deel van de dag voor zich had. Dat vond hij een prettig idee, ook al had hij geen afspraken in zijn agenda staan, want die andere vliegen, die zag hij wel, maar die leiden zo hun eigen leven, dus hij hoefde vandaag eigenlijk niks.'

Pag. 60: 'Nu ben ik al een tijdje 64 en koester ik deze leeftijd, het is een mooi getal. Het is een veelvoud van twee, het kwadraat van acht, dat samen met het kwadraat van zes het getal 100 vormt, zoals ook in de stelling van Pythagoras wordt toegepast, waarbij de som van de kwadraten van de rechte zijden van een rechthoekige driehoek gelijk is aan het kwadraat van de schuine zijde. Kortom dit is het wiskundige bewijs dat ik de honderd jaar ga halen als ik nu maar de juiste afslag neem naar de andere zijde en niet verdwaal in mijn eigen gepuzzel!'

De auteur zelf over thema's/boodschappen in het boek :

In het boekje 'over grenzen' verken ik op verschillende manieren het thema 'grenzen' en het hiermee omgaan.

Als je naar een ander land gaat overschrijd je letterlijk grenzen. Een voorbeeld vind je in het gedicht Vasagatan, Stockholm 1967, over een reis naar Zweden.

'Eén uur 's nachts
reden de laatste trams
als rugzaktoerist
vond ik geen onderdak
en liet het maar zo'

Door mijn handicap, een erfelijke spierziekte, ervaar ik ook grenzen in figuurlijke zin. Een passage uit het verhaal 'de loopfiets' geeft die grenzen duidelijk aan.
(afhankelijkheid)

'Het aantal keren dat ik tijdens het lopen ben gevallen loopt inmiddels in de honderden, ook al komt er dan meestal geen ambulance aan te pas. Wel is er altijd een afhankelijkheid van je omgeving, hetzij een fysiek steunpunt om mij aan op te kunnen trekken, hetzij mensen die mij helpen. Die afhankelijkheid maakt je natuurlijk kwetsbaar, maar ik ondervind dat het ook bijna altijd goed gaat.'

Het thema stigmatisering komt ondermeer aan de orde in het gedicht 'Uitsluiting'.

'Omdat
mensen ongelijk behandelen
vanwege kleur, uiterlijk
kenmerken die je aan hen toeschrijft
soms redelijk lijkt
zelfs aanvaardbaar wordt gevonden
maar nooit redelijk of aanvaardbaar is'

Het thema acceptatie komt onder meer aan de orde in het korte gedicht 'oud en wijs'.
Het gedicht luidt:

'Ouder, wijzer
Strammer, grijzer
Van kind tot stok
Van snotneus tot oude sok

Blijven voelen, blijven weten
Het kind zijn niet vergeten
Al is het soms stoeien
Zo blijft het leven boeien!

José van Rosmalen, www.josevanrosmalen.nl (site met gedichten en verhalen)